

"Mən öz fəaliyyətimlə göstərmişəm ki, Azərbaycan xalqı istedadlı xalqdır"

Heydər ƏLİYEV

Neçə gün idi ki, Bino hava limanında cəzalandırma hükmü sürürdü. Neçə gün idi ki, Bakıya qonaqlar gəlir, qonaqlar qarşılaşırdı. Hər gün bir neçə dəfə məşin karvanı hava limanından Bakıya doğru süürdülər. Mərkəzə qonaqlar səliqə-səhmanlı, tənqirdən qorunmuş vəzifədarlarla və onlara hər cür qayğı, qonaqpərvərlik göstərildirdi. Dünyanın hər yerindən gələn əlillər, sairələr, odobiyatşünaslar tənqirdən, seçilməmişlər idilər. Onları da Azərbaycanca ən gərkəmli qələm ustaları, dövlət və icmalat xadimləri qarşılayırdılar. Müxtəlif dillərdə danışan, müxtəlif görünüşlərdə olan bu insanların Bakıya Böyük Nizamın yubileyində iştirak etmək üçün toplaşmışdılar. Nizami Gəncəvi yəno dünyanın söz, sənət bəhədrlərini fikr dünyasını burax - Bakıya toplaşmışdı.

Bu gün qonaqların axırını dostası Moskvadan gəlirdi. Say etibar ilə Moskvaqon gələn qonaqlar daha çox idi. Axı, dünyanın altıda bir hissəsinə sahib olan ölkəmizin nümayəndələri də özünə bab olmasın. Bu nümayəndə heyətinin SSRİ-də yaşayan demək olar ki, bütün xalqların təmsilçiləri var idi. Nümayəndə heyətinə məşhur alim, odobiyat və mədəniyyət tarixçisi Lixaçov Dmitri Sergeyeviç rəhbərlik edirdi.

Qonaqlar getməsin toyuza dövrə vaxtı deyil, onları ayılma vaxtı deyildi. Xidmətləri cold tap təyərək özlərini qapısına dayırdılar. Qapı açıldı. Əvvəlcə nümayəndə heyətinin başçısı D.Lixaçov güründü. Onun ardınca N.Tixonov, Ç.Aytmatov, S.Sergeyev, Q.Süleymanov, S.Baruzdin və b. güründü. Qonaqlar ilk olaraq əllərində tri çiçəklər tutmuş xalqları qarşıladılar. Sonra qarşılayanların önündə dayanan Mirzə İbrahimov trapdan düşənlərə bir-bir çiçəklər, onları salamlayırdı. Növbə Çingiz Aytmatovun çantada o, Mirzə müəllimi hərətələ çiçəkləyirdi dedi:

- Mirzə müəllim, ulu Nizamiyə obadət eş olsun, bu torpağın yetirdiyi böyük simalardan biri olan Heydər Əliyeviç də eş olsun. Yaxşı ki, belə insanlar var, onlar bizləri bir yere toplayırlar.

Çingiz Aytmatovun sözünü eşidənlər öz razılıqlarını bildirdilər. Deylənlər hamının üroyündən idi.

Məşin karvanı yubiley iştirakçılarının sonuncu dostlarını şərəhə aparırdı. Qonaqlar yul boyu ətəraf məftunluqla tamaşa edirdi. 1981-ci ilin payızı qeyri-adi dərəcədə gözəl keçirdi. Günaş hər tərəfi öz qızıl tülünə bürümüşdü. Sanki yer, göl qızıllaşaraq qonaqları töbiət dilində salamlayırdı.

Ön masında Lixaçov, Ç.Aytmatov və Mirzə müəllim oturmuşdu. Yol boyu Mirzə müəllim qonaqlara son dövrlərdə Azərbaycanca gedən quruculuq işlərindən, elm, odobiyat, mədəniyyət sahəsində görülmüş əməli fəaliyyətlərini (tərk dövlətə danışdılar). Bütün bu işlərdə ölkə başçısı Heydər Əliyevin ölkəyə böyük xidməti olduğunu bildirdi. O deyirdi ki, Heydər Əliyevin sözün həqiqi mənada respublikada bütün sahələrdə, o, kənd təsərrüfatında, sənayədə, elm və mədəniyyətdə işi inqilab yaratmışdır.

- "Qoy ədalət qəlbi gəlsin". Heydər Əliyeviçin bu şüarı bütün ictimaiyyətə əsl əks-səadə döğürmüşdür. Bu sözləri qocaman alim Dmitri Lixaçov dedi.

Çingiz Aytmatov onun sözüünə qüvvət verərək dedi:

- O yerdeki ədalət var, orada tərəqqi də, inkişaf da vardır. Hələ vaxtından mənim adama Çingiz xan deməmişdir ki, mən dünyanın ədalətə fəth etmişəm. Ətrafında olan bütün insanlara bacaraq və qabiliyyətinə görə iş tapmışam və gördüm ki, güc-qüdrət, nizam-intizam da bundadır.

Lixaçov həmkarının sözünü təsdiqlədi:

- Böyük zəka sahibləri həmişə ədalətli iş görüblər, ədalətə xalqla rəftar ediblər, xalq da beləlikdən inan tarix kitabına qızıl hərflərlə yazaraq obadətmişdirlər. Lixaçovun fikri ilə həm Mirzə müəllim, həm də Çingiz Aytmatov da də razılıqlarını bildirdilər.

Söhbət elo sürünmüşdü ki, şərəhə gəlib cəzağın belə bitmədi. Qonaqların qarşısında programma tansı olular. Qonaqlar iştirak etdikdən, qışa gətirilən qonaqlar saat 20.00-də Azərbaycan KP MK-da Heydər Əliyevin görüşündə olmalıydılar. Həmin saatına baxdı. Görüşə xeyli vaxt. Ona görə də proqram üzrə qonaqlar iştirak etdikdən sonra birlikdə Nizami Gəncəvinin hey-

Nizamının yubileyi

(Böyük Azərbaycanlı Heydər Əliyevə ithaf)

keli önünü gəlib okil qoydular. Sonra sahil xiyabanını gəzirdilər. Bakının donuz kənarı parçaları qonaqların çox xoşuna gəlirdi. Onlar böyük maraqla və heyranlıqla Xəzörün boyunna mirvari təkarını müşahidə edirdilər.

Şərəhə tolaşmanın ən gözəl yeri Dağüstü Park idi. Buradan Bakının füsunkar çöhrəsi necə də əsrəngizdi. Qonaqlara Bakının, keçmiş və bu gündə haqqında molomalar verildirdi:

Qonaqlardan kimsə:

- Şərəhədə nə çox tikinti gədir, sizin Bakı lap tikinti meydanını xatırladı.

Bunu eşidən sair Noriman Həsənzadə izahat verdi.

- Doğru deyirsiz. Heqiqətdən də bizim Bakıda gedən tikinti çox əz şərəhdə oldu. Bakım "addımlayan şərəh" adlanırdı. Bu tikinti də Heydər Əliyev yolağış xidmətiydirdi. - Sonra sair yeni salınmış mikroyonvanlara ətrafında onlara danışdı. O, elini uzadıb yaşılığa bürünən dağları, tapələri göstərərək sözüne davam etdi:

- Gərdəyləriniz o yaşılıqlar, parklar da onun dövründə salınıb.

- "Moskvalı sair Sergeyev sair dostunun sözünü təsdiqlədi:

- Noriman doğru deyir. Mən bu quruculuğu, bu yaradıcılığı öz gözümle görmüşəm. Çünki şahidiyətim.

Kimsə dilandirdi:

- Məgər sən bakilsən?

- He, ho, - deyər Sergeyev bərkənd gəlirdi. - Mən Bakımın föxri vətəndaşıyam.

Axı mən böyük Mirzə Ələkbər Sabiri Rus dilinə tərcümə etmişəm. O vaxtlar, mən deyərdim bir ayatım Bakıdaydı, bir ayatım da Moskvada. Heydər Əliyeviç həq bilirsiz Bakıda nə qədər heylkəllər qoyubdu. Bir baxın, buradan Noriman Norimanova ucaldılan abidə necə əzəmtilirdi.

Bunları eşidən xarici ölkələrdən gələn qonaqlar dedi:

- Xalqın tanınmış simalarına abidə ucaldılan dövlət başçısı, şəf şübhəsiz özüne də abidə qoyulmuş olur.

Bu deylən sözlərə hami razılışıdı. "Ələdir", "doğrudur" sözləri eşidildi:

Elo bu vaxt xəbər gəldi ki, qəbula gətmək lazımdır. Heydər Əliyev MK-da qonaqları gəzdirir.

Qonaqlar MK-ya çatanda saat 19.00 idi. Deyəson gəlib bir saat təz başlayırdı.

Heydər Əliyev görüş keçiriləcək salonun qarşısı əzində qonaqları gəzdirirdi. Onunla birlikdə Nizami Gəncəvinin Yubiley Komissiyasının üzvləri, Azərbaycan KR MK-nın bürü otnuzunda dayanmışdılar. O, qonaqlarla güler üzle görüşür, "xoş gəlmisiniz" deyir və salona dovat edirdi.

Heydər Əliyev qonaqlar, iştirakçılar salonda öz yerlerini tutduqdan sonra içəri keçib öz yerində ayaq üstə dayandı. Onun çöhrəsində yalnız ona məxsus xoş ifadə vardı. Dodaqlarında sevinc təbəssümü bütün aydınlıq ilə güründürdü. O, qonaqlara xitabən sözü başladı:

- Çox hörmətli yubiley iştirakçıları, Sizi bir daha əz adından, Nizami Gəncəvi Yubiley Komissiyası üzvləri adından, bütün Azərbaycan xalqı adından salamlayıram. Sizi - bütün qonaqlara, yubiley iştirakçılarına xoş gəlmisiniz deyirəm.

Salonlu alqış sadaları bürüdü. - Bu gün qonaqlarımız çoxdur. Burada bütün qitələrdən nümayəndə vardır. Onlar uzun vaxtla qot edib, bizə tərif götürüblər. Onlara təşəkkür ediorəm. Bu bir daha göstərir ki, Nizami Gəncəvi təkcə Azərbaycan xalqına deyil bütün dünyaya məxsusdur. Bu vəzə azərbaycanlıların seçinir. Aşq deyirəm, qürur duyuruq. Bu hər yaxımdır Azərbaycanca, SSRİ-nin bütün respublikalarında, Moskvada, Leningraddə şərəhlorinə yubileyə bağlı, elmi konfranslar, ədəbi tədbirlər keçirilmişdir. Tədbirlərin keçirilməsində xidməti olanların hamısına öz razılığını, minnətdarlığını bildirdilər.

Sonra o, Nizami Gəncəvi poeziyasını mezzuyləndirdi, onun dünya poeziyasında tövbətə müvəqqəf, "Xəmsə" nin Nizamiyənə sonra gələn sairələr göstərdiyi tövbətə ünvanı dilandirdi. Heydər Əliyev həq necə baxmadan danışdı. Qonaqların, xüsusilə də onu ilk dəfə görün, dilən yuxarıdan gələn maraqla söhbət o idi ki, bu yubiley komissiyasının södrüdə birlikdə ödəyibətiyənmiş, sair qəlbli, sair rəhli bir bəxs kimi danışdılar.

- Nizami təkcə böyük talanta malik sair deyildir, o həm də öz xalqının xalqıdır. Onun əsərlərində Azərbaycan xalqının ruhu, mənovi dünyası əsəs aparıcı roldur. Nizami föxri sairidir. Dövründən elm, sənə bəhədlərindən biriydi Nizami. Sair fəlsəfə, məntiq, astronomiya, tibb və s. elmlərə dərindən bələd olmuşdur. Həminəz mənəmlə razılaşarsınız ki, Nizami, dünyəvi, bəşəri sairidir. Bütün xalqları öz doğma xalqı kimi sevür, hörmət edirdi. O, bütün bəşəriyyəti əzad, hər cür ictimai və zorakılıqdan əzad gərmət istəyirdi. Şair dövrünün və gələcək hökmdarları ədalətə, sülhə çağırırdı...

Salonda mişkək uca idə eşidirdilər. Həmi ona diqqət kəşilirdi. O isə danışırdı. Şöylə danışdı. Nizami poeziyasının hələ açılmıyış sirlə dünyasına danışdı. Fikrini sübut üçün sairin poeziyasından misalrar, kupletlər deyirdi. Bu isə güclü yaddaşından, Allah vərşindən xəbər verirdi. Bəzən hər hansı mısramın, fikrin dəqiq tərcümə olunmasını deyirdi. Təkcə demirdi, onu əsasləndirirdi. Poeziyanın başda dillərə olduğu kimi tərcümə olunub çatdırılmıyışın qətin olduğunu deyirdi...

Birdən o, saatına baxdı. Saatının idi danışdı. Yekunlaşdırmağı qorardı əli. Fikir zəncirinin həqlərini əfo düzəlmişdi ki, onları ayırmaq hələ hələ bəhəmlə asan deyildi. İstədiyini demədi. Sonra gülməmişnərkə oturanlara baxdı.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

- Mən böyük mütəfəkkir Nizami haqqında çox danışa bilərəm. İndisə siz sızindir. Burada iştirak edən hər bir qonaqlar danışıb.

Nikolay Tixonov qışa elni sinəsini qoyaraq - Nizami həm də bizindir. Şərəhdə ilk dəfə rus gəzlinə o dahl tərəf verirdi.

- Mən gərkəmli, şərəhsiz alim Bertelsin Nizami haqqında tədqiqatlarını oxumuşam. Çox dəyərlər əsərləridir. Nizami haqqında o qədər deyilib, o qədər yazılıb ki, yeni söz demək asan deyildir.

- Nizami təkməz deyirdi. Ora hər bəş vuran bir inci tapır. Bunu Şanxaydan gələn şərəhsiz Çözi dedi.

- Elədir, elədir, - Heydər Əliyev onun sözünü təsdiqlədi - Mən Cində olanda gördüm ki, Nizamiyənə orada necə sevilir.

- Yoldaş Əliyev, Şanxayda bu klassikə heylək qoyulub bu təsədüfi deyildir.

Oljas zarafatla dedi:

- Çin yazını elo poetik mənə də təsvir etseydim qışın mənə də orada heylək yapardılar.

- Oljas sözüne hami güldü. Məclis o qədər xoş, o qədər irokdən gərdirdi ki, heq kim vaxtın necə keçdiyini förhəne varmırdı. Təz-təz məclisə gətirilən Azərbaycan çaytı bəyitorlə dincəldi, əlvah-ruhiyyəti yaxışdırdı. Şöhbətsə sevgimək bilmir, gətirdikə daha maraqlı, daha şirin olurdu. Nizami dühəsi bütün dünyanı bu məclisdə birləşdirmişdi. Hərə öz dilində, öz nisənində söhbət açır, yenilməz poeziyanın hüdudsuzluğundan danışdılar.

Qonaqlar bir məsələni də dənə-dənə vürğuləyirdilər. Onlar deyirdilər ki, ən böyük korifey də ən əvvəl öz vətənidə, xalqı içərisində animaldır. Bunun üçün içə ölkə rəhbərindən çox şey asıldır. Xalqın rəhbər lideri millirədisə, vətəninə, xalqna bağlıdır, onda o ölkədə sözlörünü, əməllərini quyub gətmış şəxsiyyətlərə hərmət-izzət olacaqdır. Bu isə tərəqqidir, inkişafdır.

Heydər Əliyev üzünü Dmitri Lixaçova tutub dedi:

- Heq bilirsiz Marr Nizami haqqında nə deyib.

- Marr şərəq poeziyasına dərindən bələd idi, - deyər Lixaçov dilandirdi - Mən Marrı yaxşı tanıyırdım. Onun özünə məxsus fikirləri vardı. Nizami haqqında yoxsu ki, yaxşı şey deyər.

Heydər Əliyevin sualı məclisin bütün üzvlərini düşüncələrə bağladı. Hiss olunduru ki, qonaqların çoxu Marrı heq tanıyırdı. Heydər Əliyev məclisə göz gəzdirdi:

- Məncə Marrın fikirləri hami üçün maraqlı olar. 1926-cı ildə Tehrandə şərəq poeziyasına həsr olunmuş bəyönləxalq elmi konfransda Marr öz məruzəsində belə delemişdir: "Leningrad əlmiorini, mənim həmkarların ə əqdəddedirlər ki, bəşər cəmiyyəti bu günə kimi həkim Nizami kimi sair yetirməmişdir".

Qonaqlar maraqla və hənə də tövbəcüdlə dolunəzərələrə ona baxırdılar.

Mirzə İbrahimov - Yoldaş Əliyev, - dedi. Mən bunları oxumuşam. Ancaq doğrusu yadımdan çıxmışdır.

- Mənim də yadımda düşdü - Bunu da Lixaçov dedi.

- Mən bu fikirləri 30 il bundan əvvəl Leningrad jurnallarından birində oxumuşam.

Heydər Əliyev bu sözünü eşidəndə kimsə tövbəcüdlə dilandirdi:

- 30 illə!?!

Sonra bu sual məclisin bir çox yerində sösləndi.

Heydər Əliyev sözünü davam etdi:

- Mən həmişə fehr etmişəm ki, dünyada Azərbaycan odobiyətini tanınır, sevilir. Onlardan bəhrələnməyən olur. Bizim özümüz simalrımız haqqında Qorbdə, Şərəhdə tədqiqatlar aparıblar, onlar haqqında söz deyiblər. Rus, alman, Çin, fransız, ingilissə bələ, tənqidi mühihi həmişə Azərbaycan klassiklərini yaradıcılığına bigənə olmayıblar. Bizim odobiyatımıza maraqlı dən əsərlərdə olubdur. Bizim böyük lirik sairimiz Mirzə Şəfi Vəzəhin seirləri Almaniyağda çox olub. Alman alimi Friss Mayer XII əsrdə yaşamış Azərbaycan sairəsi Məhsətə Gəncəvi haqqında monumental tədqiqət əsəri yazı. "Gözəl Məhsət" adlanan bu əsəri yazmaq üçün müillif ömrünün 30 ilini sərf edib.

Almaniyağdan gələn qonaqlar bunu təsdiqlədi və əlavə elədi ki, bu əsər Almaniyada bir nəvə dəfə nəşr olub.

- Xalqların belə qarşılıqlı əlaqəsini mən çox qiymətləndiriorəm - deyər Hey-

dər Əliyev sözüne davam etdi. Məclisdə oturanlara əfo gəldirdi ki, onlar gənş bir auditoriyaya oturub klassik mübərəzəyə qulaq asırlar və istəyirlər ki, bu məruzə sona yetməsin... - Mən Hindistanda olanda mənə dedilər ki, orada XX əsrin böyük şairilərindən olan Səməd Vurgunu çox sevilir.

Vurgunun ədinişin Nikolay Tixonov söz qarışdı: - Heydər Əliyeviç, - Sizi bilirsiz ki, Səməd mənim dostum idi.

Heydər Əliyeviç: - Bilirəm, - dedi. - Səməd Səməd poeziyasının föxri idi. Sağlığındə o klassik sayıldırı. Mən onu poeziyanın poləngi əzəlndirdim. - Sonra da Tixonov kəderli-kəderli dedi: - Təvəssüf ki, çox əz yaşadı.

- Əz ömrüdə çox iş görüdi Səməd - bunu Mirzə müəllim dedi.

- Elədir - Heydər Əliyev düşüncəli halda deylənlorlə razılığım bildirdi. Çoxu əz yaşayıb. Bizim Nəsimi də, Puşkin, Lermontov, Bayron da əz yaşadılar. Əz ömrüdə onlar ölməziyə qoyubular.

Sergey Sergeyev sözü qarışdı: - Sabir də cavan öləb. Heq, əlliyyə də çatmayıb - Gör nələr yaradıb, he?

- Heydər Əliyeviç Sabir dahidir. - Son onu tərcümə etmişəm. Həmdən Sabiri son yaxşı tanıyırsan. Mirzə də özə gələmdir. Heytən heq bir sahəni onun nəzərindən qaçmayıb. Heq təsadüfi deyil ki, Fransanın böyük sairini Nobel mükafatı laureatı Lui Arağon onun barsində deyib ki, "Fransız xalqı Sabiri bu günə kimi tanımadığına görə çox gerikə qalıb. Sergey Sergeyev bələdir?"

- Elədir Heydər Əliyeviç, onu da deyim ki, Sabirin cəmi iki seirini ona tərcümə ediblər ha.

- Burada gərkəmli ədəbiyyatçılar ayələşib. Yəqin ki, mənəmlə razılaşarsınız. Böyük poeziyanı, sair tərcümə etmək çətindir. Tərcümə ilə məşğul olanlar yəqin ki, bunu bilirlər.

- Seiri tərcümə çətindir. Xüsusən də milli kəloritli seiri - Sergey Sergeyev dilandirdi - Mən bunu Sabiri tərcümə edərkən gördüm.

- Seir vəhdird, hənş dilədə gəlırsə, o dilədə daha əsrəngiz olur. - Bunu irəqlı qonaq Bəndəroğlı əlavə etdi.

Heydər Əliyev bu deylənlorlə razılığım bildirdi:

- Deməli, tərcüməçi də sənədir. Həm də çox ağır sənədir. Onların zəhmətləri, əməkləri çoxdur. Əgər bu gün Azərbaycan oxucusu öz dilində Şekspiri, Puşkini, Tolstoyu, Hötenə, Danteni və yüzlörə dünya klassiklorini oxuya bilirsə, heq şübhəsiz bu, tərcüməçilərin sayəsindədir. Mən Sizi məlumat vermək istədim ki, respublikamızda xüsusi Tərcümə Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Bilirsiz, ədəbiyyat qədər xalqlar bir-birinə tanıdan ikinci vasitə mənə mütəmmər. Hər bir xalq ədəbiyyatı dər milli çərçivədə qalmalıdır. Mənə əfo gəlir, o ədib, o sair xoşbəxtədir ki, onun yaradıcılığında milliliklə bəşəriyyət bir vəhdətdədir.

Məclis iştirakçılarını razılıqla başlarını təpədirdirdilər.

- Bizim Nizami də belə dühələrdəndir. XII əsrin yetirdiyi bu sairin seir dünyasında təkcə Azərbaycan oxu, bütbü dünya, bəşəriyyət bütün çərlarini ilə oks olunur. Əsərlər ötür Nizami əzə yenə də Nizami oralaq qalıb.

Hiss olunduru ki, o, məclisi yekunlaşdırmağı istəyir. Elo bu vaxt Dmitri Lixaçov: - Yoldaş Əliyev, - dedi - Mən ədəbiyyat tarixi ilə məşğulam. Uzun bir dövür araşdırarkən bu qənaətə gəlmışəm ki, hər hənə tərcüməçini yaranmasına şəraitin, ölkədə siyasi-ictimai vəziyyətinə bələm olubdur. Buna bir dövlət xadimi kimi mənəbətiniz necədir?"

- Hər xalqın tarixində dövrü olubdur - deyər şənaxaylı qonaqlar öz fikrini bildirdi.

Mirzə müəllim: - XII əs Azərbaycan xalqının intibah dövrü sayılır. Bu dövrdə Xəqəni, Məhsət, Nizami kimi korifeylər yetirdi.

Heydər Əliyev: - Mirzə müəllim, siz ancaq şairlorini adını kəldiniz. XII-XIII əs həm də Azərbaycanca ədiblər, sənətdə çox yüksək inkişaf etmişdir. Bəs Naxçıvanda Möminə Xatun moğbərsini inşa edən Əzəmli, yaxud da Marəğada Şərşin ən böyük Rosodxanasını yaradan Nəsrəddin Tusi o dövür üçün müəziçə deyildimi? Qonaqlara demək istəyiorəm ki, Nəsrəddin Tusi ənsiklopedik bir şəxs olub. Təkcə onu deyim ki, ilk dəfə Amerika qitəsini ziyalı yolu o tapmışdır. Maddə çəkislinin itnəməsi çevrilməsi qanunu da ənsə Nəsrəddin Tusi-yə məxsusdur. Bəs əsər sona Lomonosov bu qanunu kəşf etmişdir.

Qonaqlar maraqlı oldu nəzərlə bir-birinə-baxır: başlırın hərokəti ilə tövbəcüdlərini gizləndirdilər... - Mən həm də tarixçiyəm. Heydər Əliyev Dmitri Lixaçova tərəf baxaraq

sözünə davam etdi - Siz doğru deyirsiniz, tarixi mənasızlığa mənə də razıyam. Hər bir yərdə, hər bir ölkədə, hər bir xalqda inkişaf, tərəqqi ölkədə sabitlikdən, əmin-əmənlikdən və dövlət bəşərindən çox asıldır. Bu tarixi heqiqətdir.

Nə vaxt ki, ölkədə müharibələr, yūrlər, talanlar olubsa, o vaxt hər şey sənüb. XII-XIII əsrdə Azərbaycanca müəyyən qədər sabitlik olub. Şəmsəddin Əldəniz yaratdığı Azərbaycan Axtəblər dövləti Şərəhdə qüdrəti bir dövlət kimi parladı. O dövrdə Gəncə şərəhi təkcə ipək yolunun keçib gətdiyi ticarət mərkəzi deyildi, o həm də elm, mədəniyyət mərkəzi idi. Bax belə mühihdə Nizami dünyaya gəldi. Axtəblər dövlətinin hökmdarı Qızıl Arslan Gəncəyca Nizaminin hüzüruna gələrkən özən "Xosrov və Şirin" poemasını yazmaq xəhiş etmişdir. Sonra işə Şirvanşahlar hökmdarı Axtıştan şərdən. "Leyli və Məcnun" yazmağı rəica edir. - Bu yerədə o, üzünü Mirzə İbrahimova tutub soruşdu: - Mirzə müəllim, bələdir? Axı bunlar siz yaxşı bilirsiniz.

- Yoldaş Əliyev, bunlar Siz bizdən heq də pis bilirsiniz - Mirzə müəllim bu sözləri gülə-gələ dedi. Qonaqlar da ona qoyuldu.

- Deməli, dövlət bəşərindən çox şey asıldır - deyər qonaqlardan kimsə dilandirdi:

- Elədir, ədi bir çiçəyin, fidanın böylməsi üçün şərət lazımdır. Cəmiyyətdə də istedadın parçası bələdir. Şah İsmayıl Xətai də Səfəvilər dövlətinə əlimə, sənətə, müsiqiyə hərmətlə yaşmışdır. Bu gün işə çox sevindirici haldır ki, dünyanın əksər ölkələrində bəzi adamlar üçün mümbət xatirə yaratdır. Yarıdım ölkəmişdə də bələdir. Xalqlar bir-birinə nə qədər yaxın olsalar dünya bir nə qədər gözəl olur. Deyilmi?"

Həmi öz razılığını bildirdi.

Heydər Əliyevin son sözlərini onun həm də dərini siyasətçi olduğundan xatır verdi. Onun siyasi çərlarları

əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Əzərlərini bildirdi.

Ə